

DRITERO AGOLLI

BIBLIOTEKA

8SH-31

A 37

roman

DESHTAKU

SH. 31

A 37

DRITËRO AGOLLI

DESHTAKU

Roman

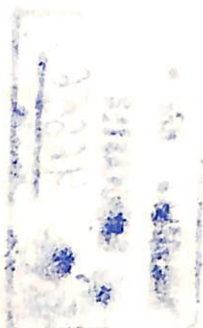

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

Redaktor
FATOS KONGOLI

Piktor
AGRON MERI

Recensues
Piro Misha

Kreu i parë

I

Të dy ecnin nëpër baltë pranë njëri-tjetrit në heshtje. Ishte errët dhe lagështirë. Balta e trashë si pelte u ishte ngjitur në këpucët dhe këmbët u ishin rënduar. Atij herë pas here i ndriste në buzë maja e cigares si një thëngjill i hollë që feks mes hirit, kur i fryn dikush lehtë-lehtë. Mes kësaj heshtjeje ai e hodhi bishtin e cigares, që bëri një hark të gjerë dhe ra duke zhuzhitur në një pellg me baltë.

— Të prita mbrëmë në plevicë. — tha ai.

Vajza ndali dhe krahu i saj i butë u përpoq me bërrylin e tij me majë.

— Xhelo, ti e di që nëna është uloke, e mbërthyer në shtrat. Shpesh e kam lënë vetëm dhe

më vjen turp nga vetja, — tha ajo me një zë të lodhur, nga buronte një ndjenjë pendimi e përzier me një trishtim të thellë.

Balta përpara nxinte me kurrize të vogla e me rrudha si valë, që ndërpriteshin nga pellgjet e rrumbullakëta, edhe këto të zeza.

— Turp nga vetja, the? — murmuriti Xhelo Mara i shpërqendruar.

Vajza e hoqi lopatën nga supi dhe e lëshoi në baltë. Piklat e trasha spërkatën çizmet e tij të gjata prej gome.

— Ti ke dy fëmijë, ti ke grua, ti je kryetar, ti... — tha ajo, duke i lëshuar fjalët nga goja, si kokrrat e grurit nga gryka e sopit të mullirit, njëra pas tjetrës...

— Fjalë! — psherëtiu Xhelo Mara.

— Vonë! Nëna mërzhitet në shtrat tërë ditën vetëm! — tha vajza e përhumbur në mes të baltës dhe në mes të të ftohtit të natës së pranverës së hershme.

Nisën të ecnin përsëri. Në një shesh të gjerë, në këmbë të kodrës, ata ndalën sikur të kishin frikë të shkonin më tutje. Rrëzë kodrës ishte fshati me shtëpi të radhitura në fundin e faqes së saj në tri harqe, si në një amfiteatër të madh. Në mes të këtij amfiteatri, nën radhën e poshtme të shtëpive, ishte qendra e fshatit me zyrat e saj. Edhe kjo qendër nga larg i shëmbëllente podiumit të amfiteatrit. Por tani mes natës së errët nuk dukej asgjë, përveç dritave të rralla të zbehta të

dritareve të vogla. Këto drita të rralla në pamjen e parë dukeshin sikur lëviznin, sikur qëndronin për një çast, pastaj përbri sikur nxitonin për t'u shuar. Në të vërtetë lëkundej, lëvizte dhe dridhej ajri i lagët dhe i rëndë, ajri i heshtur i natës së errët, të cilin e çanin vetëm lehjet e qenve dhe pëllitjet e lopëve.

Flinte fshati Kallamgjatë. Njëpër gjumin e tij oshëtinte lumi, që u binte mes për mes arave, duke zbritur që nga ormani me rrape dhe shelgje të moçmë, të mbështjella me kulpra të trasha sa krahu.

— Vetëm ai s'fle! — tha Xhelo Mara.

— Kush s'fle?

— Lumi s'fle! Të gjithë do të flenë. Qentë do të flenë, lopët do të flenë, ne do të flemë. Ai i uruar s'fle. Ecën i uruari dhe flet me vete. Vonë, the? — foli ai dhe kafshoi millin e birtë të thikës së vogël që e mbante në dorë për të kaluar kohën.

— Vonë! Ti i vonuar dhe unë e vonuar! — tha ajo.

— I vonuar! — përsëriti ai.

Dolën nga balta dhe kaluan njëpër një lëndinë me bar. Të dy i përplasën këmbët për t'i shkaruar çizmet nga balta e trashë.

Pranë një lisi të madh e të zi, që qëndronte i vetmuar në mes të lëndinës, ai ia hodhi Hatixhesë krahun e rëndë mbi supet e rrumbullakëta. Ajo ishte mësuar me këtë krah dhe nuk u drodh.

Xhelo Mara si gjithnjë ndjeu ngrohtësinë e supeve të saj. Kjo ngrohtësi kaloi nëpër krah, hyri në kraharor dhe shkau si valë gjer në fund të këmbëve të tij të fshehura në çizmet prej gome, të veshura me baltën e trashë, si fundet e dy shtyllave të porsadala nga dheu.

— Hatixhe, — tha ai, — unë u lodha. Të rimë pak nën lis.

Në këtë njeri vlonte përbrenda fryti. Ishte një pemë që ziente nga lëngu, pemë që formonte frytin. Ai pati ardhur në këtë fshat nga një krahinë tjetër, nga bien dëborëra të mëdha, që ngrihen gjer mbi dritare dhe, që të dalësh nga shtëpia, duhet t'i hapësh rrugët me lopata. Edhe lopatat e dëborës atje janë prej druri, si ato lugët e dikurshme të çobanëve, por njëzetepesëfish më të mëdha. Erdhi në Kallamgjatë dhe u bë kryetar kooperative. Gruan dhe fëmijët i pati lënë në Bilisht, në qytezën e krahinës së vet. Në Kallamgjatë thoshin se gruaja e tij nuk donte t'i vinte pas, se ishte mësuar me qytezën dhe me njerëzit e atjeshëm. Thoshin se ishte e bukur dhe rridhte nga një derë e madhe. Flisnin gjithashtu se Marika — kështu e quanin — kishte ndërhyrë dhe vijonte të ndërhynte në të njohurit e shumtë të saj për ta kthyer Xhelon përsëri në qytezën ku jetonte, ose në Korçë. Por përpjekjet më të mëdha për kthimin e Xhelos në Korçë ose në ndonjë qytet tjetër i bënte Pandi Këmbora, i vëllai i Marikës, një njeri që nuk linte gur pa lëvizur, kur vinte puna

për të plotësuar dëshirat e tij. Ai, kur kishte ndo-
një hall të vetin, ishte gati të shkonte edhe te kur-
barkat dhe të kërkonte t'i shtinin fall për të ma-
rrë vesh të ardhmen e tij. Xhelo Mara atë nuk e
donte edhe se e kishte kunat dhe njiheshin prej
kohësh. Xhelos ai i dukej një kapadai i pandreq-
shëm, që bridhte nëpër Korçë me një kobure në
brez e me çizme lustruar. Duke ecur nëpër tro-
tuaret, ai kënaqej me veten tek e vështronte të
pasqyruar në vitrinat e dyqaneve. Hiqej si një
njeri me merita të veçanta, që kishte në dorë fate
të tëra njerëzish. Të dy me të motrën bënë çmos
që Xhelo Marën ta sillnin në Korçë. Dhe nuk e
kuptonin pse nuk donte të kthehej. Më shumë
ishin të mendimit se Xhelos i ishte mërziur shtë-
pia, gruaja, farefisi. Nuk e besonin që ai të ishte
një idealist i tillë, sa të jetonte nëpër kasollet e
fishatrave plot baltë për hir të ideve të tij. Prandaj
Pandi Këmborës s'i mbetej gjë tjetër, vetëm se
të hidhte fall tek arixhofkat për të gjetur të vër-
tetën. Por Xheloja nuk kthehej. Ai e donte dëbo-
rën dhe qytezën, por nuk e niste prapë atë rrugë
që e shpinte atje. Në ndonjë qytet tjetër, po ta
linin, edhe mund të shkonte. E kishte për keq të
jetonte në një vend dy herë. Dy herë, po ta sjellë
koha, mund të dal vetëm partizan, por edhe par-
tizan jo në të njëjtin batalion, thoshte ai. Kishte
qenë partizan njëzetvjeçar. Bashkë me të atin ki-
shte qenë. I ati kishte mbetur me një sy. I pati
rënë një copëz prej një bombe dore që në Luftën

e Vlorës, copëz ndofta sa një kokërr gruri. Dhe që atëherë i thoshin Hysen Qorri. Tek i biri në Kallamgjatë kishte ardhur vetëm një herë. Hatixheja këtë njeri e kishte parë. Në sy kishte një copë të rrumbullakët meshini, sa fundi i një xhezveje fare të vogël, të lidhur me një rrip të hollë, që kalonte prapa veshit. Ishte i gjatë, me mustaqe të verdha si të kallëzave të misrit të papjekur. Asnjëherë në fshat nuk e kishin parë të qeshte. Rrinte vetëm me të birin. Nuk dihej se ç'flisnin. Në rrugë ecnin dhe heshtnin. Por në dhomën ku banonte i biri, mbase kuvendonin për ndonjë gjë. I biri jetonte në ndërtesën e zyrave të kooperativës në një dhomë më vete në katin e dytë. Dhoma ishte e madhe, e shtruar me dërrasa të gjera. Kishte një dollap për rroba dhe një raft të vjetër për të mbajtur ushqime dhe enë kuzhine. Rrëzë dy mureve kishte dy krevate të mbuluara me batanije prej leshi të murrmë. Njërin nga krevatet Xheloja e mbante për ndonjë mik a udhëtar që e zinte nata. Në këtë dhomë jetoi tri-katër ditë edhe Hysen Qorri, njeriu që nuk fliste.

Vetëm nja dy herë ia kishin dëgjuar zërin, kur qëndronte me Xhelon buzë lumit dhe vështronte tokën e zezë.

«Tokë e pasur!»

«E pasur dhe të fton t'i rrish ngaherë pranë», — i kishte thënë Xheloja.

I ati kishte bërë sikur s'kishte dëgjuar. Pas pak kishte thënë duke vështruar lumin:

«Pela e mirë e do të zotin te bishti!»

Xheloja e kishte kuptuar se ç'kishte dashur t'i thoshte i ati. Por kishte pritur që ta dëgjonte gjer në fund mendimin e Hysen Qorrit.

«Guri te muri, gruaja te burri!»

«E drejtë!» — i kishte thënë i biri dhe e kishte ndier se kuvendimi nuk kishte qenë aq i lehtë.

«Pse nuk e merr gruan me vete?» — dhe Hysen Qorri ishte kthyer nga i biri me gjithë trupin e tij të gjatë.

«Nuk do...»

Hyseni kishte marrë frymë thellë dhe ishte kollitur:

«Puna juaj! Shenjë e mirë s'është!»

Zëri i tij ishte i trashë, zë gjoksi. Nuk ishte një zë koke i hollë dhe tingëlles, si prej metali. Ishte zë që i ngjante zërit të drurit.

Xheloja për të atin nuk fliste. Edhe këto pak gjëra për jetën e tij njerëzit kushedi se si i kishin dëgjuar. Mbase edhe nja dy-tri fjalë dikujt mund t'ia kishte thënë në çaste mërzitjeje.

— Hatixhe! — përsëriti ai dhe e shtyn me krah drejt lisit të vetmuar, që qëndronte indiferent, pasi nuk mund t'i lëvizte degët e tij, se nuk frynte erë. Vetëm era lisin e bën të marrë pjesë në lëvizjet dhe në shqetësimet e njerëzve. Ai atëherë tund degët, madje lëshon edhe një zë të veçantë. Është zë që e merr fillimin nga lëngu i